

(savivaldybė, mokykla)

_____ klasės (grupės) mokinio (-ės)

(vardas ir pavardė)

LIETUVIŲ KALBA (GIMTOJI)

Teksto suvokimo užduotys

2011 m. mokyklinis brandos egzaminas
Pakartotinė sesija

2011 m. liepos 8 d.

Trukmė – 1,5 val.

NURODYMAI

- Pasitikrinkite, ar egzamino užduočių sąsiuvinyje nėra tuščių lapų ar kito aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
- Antraštiniame lape užrašykite savo vardą ir pavardę, savivaldybę, mokyklą ir klasę (grupę).
- Atlikdami teksto suvokimo užduotis, į klausimus atsakykite glaustai ir aiškiai. Jūsų atsakymai turi tilpti paliktose eilutėse. **Jeigu neprašoma cituoti arba išrašyti, atsakymus formuluokite savais žodžiais.** Jeigu pageidaujate, galite pasinaudoti juodraščiu, kuriam palikta vietos 6–7 puslapiuose.
- Neaiškiai parašyti, pribraukti atsakymai vertinami 0 taškų. Vertinami tik tie atsakymai, kurie parašyti **mėlynai rašančiu** rašikliu. Koregavimo priemonėmis naudotis negalima.

Linkime sėkmės!

VERTINIMAS TAŠKAIS

TEKSTO SUVOKIMO UŽDUOTYS		TAŠKŲ SANDAUGA
30		60
	× 2	

Vertinimo komisijos pirmininkas _____
(parašas, vardas ir pavardė)

Vertintojai: (I) _____
(parašas, vardas ir pavardė)

(II) _____
(parašas, vardas ir pavardė)

Perskaitykite tekstą ir atlikite užduotis.**Marcelijus Martinaitis****Gulk atgal į žemę, Kristijonai**

1 Rašytojai daugiausia būna susiję su trimis dalykais: leidyklomis, knygynais ir bibliotekomis. Nuo šių įstaigų priklauso jų populiarumas, taip pat galimybė pragyventi. Kartais jos visos trys veikia sutartinai, sukurdamos populiarus rašytojo įvaizdį, arba išsiunčia jį į amžinąją užmarštį. Sovietmečiu dar buvo ketvirta instancija, viską lemianti cenzūra. Beje, šiandien cenzoriaus paskirtį atlieka pinigai, apie ką šiame straipsnyje rengiuosi parašyti.

2 Pirmiausia užsukime į didesnę knygyną, į kurią patekus galva apsisuka nuo knygų gausos. Ir kokių jų čia nėra! Labai spalvotų, didelių ir mažų, plonų ir neišvaizdžiais viršeliais, o kur nors toliausiame kampe randi prašmatnių leidinių prispaustus savus rašytojus.

3 O įėję į kokią nuošalesnę biblioteką išgirstame: *knygų nėra*. Ir tikrai. Mažesnių bibliotekų lentynos gana nykios, visai nepanašios į didžiųjų knygynų stendus. Tose bibliotekose išgirsti atsakymą: neturime pinigų. Tai kur ir kaip dingsta knygos, kurių tokių perteklių matome knygynuose, knygų mugėse? Taigi, kokių knygų tenai nėra? Kokia krizė ištiko bibliotekas? O gal ne bibliotekas, bet kažkas negero atsitiko mūsų valstybėje, jos kultūroje?

4 Įprasta sakyti, kad šiuolaikiniai lietuvių rašytojai mažai skaitomi. O ką skaitysi tuose mažuose miesteliuose ar gyvenvietėse, kai tų rašytojų knygos tapo jau nepasiekiamos daugybei skaitytojų. Gal dėl to knygų mugės užplūsta iš toli atvykusių pirkėjų būriai, stoja į eiles prie mūsų rašytojų stendų, išsineša maišus leidinių. Kaip atsirado ta atskirtis tarp pertekliaus ir skurdo?

5 Nors jau gerokai sumažėjo bibliotekų, bet jų vis dėlto dar yra daugiau kaip tūkstantis trys šimtai. Menka tikimybė, kad net žinomo rašytojo knyga pateks bent į trečdalį tų bibliotekų ir bibliotekėlių, nes tiražo dalis lieka pačioje leidykloje, pūdoma didesnių knygynų sandėliuose, susidaro sankaupos ten, kur jų paklausa yra nedidelė. Ir tai – tuo metu, kai kalbama apie žinių visuomenę, kai lietuvių literatūra, kaip kokiais spaudos draudimo laikais, nepasiekia atkampesnių vietovių, kur į šaltas bibliotekų patalpas užėję lankytojai (jau ne skaitytojai!) maigo kompiuterius ar stumdo šachmatų figūras, šalimais vaikučiai ant grindų stumdo žaisliukus. Taip provincijoje auga „žinių visuomenė“. Uždarinėjant mokyklas, kultūros įstaigas, vieninteliu kultūros židiniu daug kur lieka tik biblioteka, kurioje knygas, matyt, turėtų pakeisti kompiuteriai.

6 Įsigalėjus komercijai ir knygai tapus preke, „projektu“, „produktu“, jos sklaida tapo labai neapibrėžta, sunkiai numatoma, dažniausiai atsitiktinė, priklauso nuo žmonių, kurie beveik niekuo nesusiję su literatūra, jos vertybiniais kriterijais. Lietuviška knyga, išmesta į prekių rinką, akivaizdžiai pralaimi prestižinių „produktų“ sąrašė, netenka nacionalinės vertybės statuso. Čia jau kalbu ir apie klasiką, kuri net literatūrinėje aplinkoje pradėta nuvertinti kaip paklausą prarandantis praeities relikvas. Taip atsitiko mūsų šalyje viskam taikant pelno, finansinės naudos matą, paneigiant visus kitus valstybės prestižo ir gyvavimo veiksnius, kurie kartais būna svarbesni už pinigus, mokesčius.

7 Šiame komunikacijų amžiuje lietuvių autorių knyga, kad pasiektų skaitytoją, turi įveikti gana painius kelius. Išleista knyga patenka į kelis stambiųjų platintojų pragaro ratus, kurie savo nuožiūra be jokių aiškių kriterijų paskirsto knygas knygynams, o knygynuose jos per sutartą laiką turi būti nupirktos. Nenupirkta knyga pagal tam tikrą sutartą laiką privalo būti grąžinama leidėjui su priedu – mokesčiu, nes pagulėjo knygyno lentynoje ar net sandėlyje ir padarė „prekinių nuostolių“. Tas „sandėlio mokestis“ sulaiko ne vieną leidėją, nors knygos paklausa nėra vienadienė, priklauso nuo daugybės veiksnių, o ne vien nuo įkainių ir pan. Maždaug kaip ir maisto produktams knygai nustatomas pardavimo terminas, kuriam pasibaigus ji paprasčiausiai išnyksta, turi pasibaigti jos viešas gyvenimas, prilygintas mėsainių vartojimo terminui.

8 Knygų gausa knygynuose yra apgaulinga. Apskaičiuota, jog bendras knygų tiražas pastaraisiais metais krito maždaug penkis kartus. Nors, tiesą sakant, smarkiai pagausėjo knygų, išleidžiamų šimto ar šiek tiek didesniu tiražu. Be galo daug knygų ir knygelių menkais tiražais išleidžiama įvairiose nedidelėse miestų ir rajonų leidyklose už savo ar rėmėjų pinigus. Tačiau jų sklaida labai ribota, plinta tik savose bendruomenėse ar net artimųjų rate, o ir jų vertė dažniausiai „asmeninė“. Nieko bloga apie tai nesakau, nes tai reiškia, kad knyga žmonėms dar tebėra prestižinis „produktas“. Jeigu iš paskutiniųjų, neretai už

paskutines santaupas ten leidžiama knyga, ji tikrai, bent individualiai, nėra nuvertėjusi ar nuvertinta, ji dar yra savigarbos, saviraiškos dalykas, savotiška atsvara niveliuojančiai popkultūrai.

9 Paradoksalu, kad sovietmečiu klasikos buvo leidžiama gana daug, žinoma, darant griežtą atranką, įžanginiuose straipsniuose „idėjiškai apiforminant“ skelbiamus kūriniai. Tačiau vis dėlto buvo galima susipažinti su klasika, nekreipiant dėmesio į tas visas deformacijas ir užkeikimus. Tie leidiniai praverčia ir dabar, jeigu jie koku nors būdu bibliotekose yra išlikę su visais tais idėjiniais perkūnsargiais. Jau dvidešimt metų gyvename nepriklausomoje Lietuvoje, kurioje vis labiau tolstama nuo klasikinio literatūros palikimo, neskiriant jai specialaus dėmesio ir pasmerkiant ją konkuruoti vadinamojoje rinkoje su visokiu vienadieniu skaitalu.

10 O klasika savo skaitytojų būrius surenka per dešimtmečius ar šimtmečius. Ji turi būti nuolat m a t o m a bibliotekoje, knygyne, namuose, kaip yra matomi bažnyčių bokštai, senųjų meistrų darbai, antikvarinės vertybės. Knyga yra tokia pati vertybė ir ji valstybės turi būti saugoma kaip tautos atmintis, o ne kaip vienadienis vartojamas „produktas“. Klasikos naudojimo terminas niekada nesibaigia.

11 Atsirado dar vienas kliuvinys. Pradėta bausti už meninę kūrybą! Ne, ne areštais ir kalėjimu, o pinigais. Kad būtų aiškiau, į talką pasikvieskime Kristijoną Donelaitį. Sakykime, jis vėl parašo poemą „Metai“, su ja apeina ne vieną leidyklą, kuriose jo kūriniai dėl nepaklausaus turinio beveik nesusidomi. Galbūt vien Rašytojų sąjungos leidykla, nors ir rizikuodama, daro sutartį su autoriumi, žadėdama išmokėti šiems laikams padorų honorarą. Pradėjus manipuliuoti visokiais mokesčiais, Kristijonas už viso savo gyvenimo klasikinį kūrinį būtų uždirbęs tik 700 litų. Šiaip ar taip, būtų praradęs daugiau, negu uždirbo.

12 Ar verta tau, Kristijonai, važiuoti iš Tolminkiemio į Lietuvą, leisti pinigus kelionei, nes juk jau ir taip išleidai popieriui, rašalui, perspausdinimui. Geriau tavo rankraštis tegu lieka kur nors paslėptas, kol jis vėl bus kieno nors atrastas.

13 Taigi, Kristijonai, vėl patekai į Lietuvą negeru laiku. Tai lišk atgal į žemę Tolminkiemyje su savo „Metais“. Kam jie, nors ir įrašyti į Europos šedevrų sąrašą? Kada nors vėl busi atsikastas, kai Lietuvai pasidarys labai blogai. Ir žinok, tu mums labiausiai esi reikalingas gulintis žemėje, kad kada nors, prisimindami tavo vardą, vėl atgautume kultūrinę savigarbą. Juk tu žinai, kaip mes sugebame atsikasti dešimtmečius ar net šimtmečius žemėje palaikytus iškiliausius žmones, kokias gražias giesmes jiems giedame ir statome paminklus. Juk lietuviais esame mes gimę!

Pagal tekstą, skelbtą žurnale *Metai*, 2010, Nr. 12.

Atsakykite į klausimus, remdamiesi M. Martinaičio tekstu.

1. Kas lemia rašytojo galimybes pragyventi iš kūrybos? Įvardykite **tris** dalykus.

- 1) _____
 2) _____
 3) _____

(3 taškai)

2. 4 pastraipoje M. Martinaitis mini atskirtį tarp pertekliaus ir skurdo. Remdamiesi 2–4 pastraipomis, paaiškinkite, kaip suprantate šią mintį.

(2 taškai)

3. Koks M. Martinaičio požiūris į žinių visuomenę 5 pastraipoje? Argumentuokite remdamiesi turiniu ir raiška.

 (požiūris)

 (turinio argumentas)

 (raiškos argumentas)

(3 taškai)

4. Remdamiesi 6 pastraipa, paaiškinkite, kaip knyga buvo vertinama anksčiau ir kaip ji vertinama šiais laikais.

 (anksčiau)

 (šiais laikais)

(2 taškai)

5. Kokį šių laikų neatitikimą atskleidžia 7 pastraipos pirmas sakinyss?

(2 taškai)

6. Paaiškinkite, kaip M. Martinaitis vertina 8 pastraipoje minimas knygas. Kokiais **dviem** argumentais jo nuomonė pagrindžiama?

 (vertinimas)
 1) _____
 (argumentas)
 2) _____
 (argumentas)

(3 taškai)

7. Paaiškinkite, kodėl 9 pastraipoje aptariamą situaciją autorius vadina paradoksalia.

(2 taškai)

Čia rašo vertintojai		
I	II	III
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Juodraštis

Blank area for student response.

